



Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



FRAMMÅT

TIDSKRIFT FÖR FRI DISKUSSION.

Döm ingen ohörd. * Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser. * Fri talan.

N:o 8.

Ansvarig utgifvare och
redaktör:
Alma Breinholm-Åkermark.

15 April

Pris: Kr. 3,50 pr år.
Tredje årgången.

1888.

En blick på svenska folkskolan med anledning af fru Eva Vigströms artikel i Göteborgs Handelstidning. *)

Ofver fyra årtionden ha förflutit, sedan det skrefs i Sveriges lag, att i hvarje församling minst *en* folkskola skulle inrättas. Sedan 1842 har det ena skolhuset efter det andra uppförts; i folkupplysningens tjänst står nu ett garde af ungefär 12,000 lärare och lärarinnor; våra skattsedlar undervisa oss med sin vanliga styrka i bevisföringen, att dessa bildningsanstalter kosta pengar, alltför mycket pengar, synnerligast för dem, som sakna tillfälle eller lust att draga något omedelbart gagn af dessa uppoffringar.

Ingenting är naturligare, än att man med sådana förutsättningar hoppas på vederlag, ingenting förklarligare, än att missräkningen verkar nedstämmande. Lyckligt är emellertid, om förväntningarne hålla sig inom de gränser, den förhandenvarande möjligheten att

tillfredsställa dem utstakat. Att så kunna begränsa anspråken är dess värre oss människor sällan gifvet, derifrån hindras vi om icke alltid af oförmågan att se saken opartiskt så dock af bristen och ofullständigheten i uppfattningen för öfrigt. Och följderna häraf blifver för den ena parten grusade förhoppningar med deraf följande missmod och harm, för den andra orättvisa domar med det missmod och harm, som äfven dessa kunna föda.

Sedan folkskolestadgan, alstrad af ett allt starkare känt behof, såg dagen, har den, som redan antydts, blifvit tillämpad på väldiga skaror af vårt folk. Massor ha gått ut från dessa skolor, en del bättre, en del sämre rustade för tillvarons kamp, somliga nästan värnlösa. De ha trädt ut i lifvet och blifvit stälda på platser med olika intellektuella kraf, som i olika afseenden visat folkskolekunnskapernas otillräcklighet. Denna brist må-

*) Införd i numren 42, 43, 44 o. 45.

ste *alltid*, vare sig den kännes eller ej, förefinnas, då ju folkskolan ej är i stånd att meddela annat än det allra enklaste af allmänbildningens elementer.

Skall föröfrigt resultatet af en skola, den må nu vara högre eller lägre, inskränka sig till endast en räntelös fond af kunskaper, som ej brukas eller utvecklas ute i lifvet, är till och med det till utseendet rätt betydande kunskapsbundet ganska värdelöst och kostnaderna för de tids- och penningödande anstalter, som nämnas skolor, illa gjorda. Kunskap är magt, säger man, men detta gäller den lefvande kunskapen, ej det döda kapitalet deraf.

En af skolans allra angelägnaste uppgifter måste därför vara väckandet och närandet af kunskapsbegäret, intresset för vetande. I denna punkt har nog skolans, barnskolan icke minst, mer än en synd på sitt samvete. Huru ofta har den ej räckt sina lärjungar stenar i stället för bröd. Orsakerna härtill ha utgjorts dels af okunnighet om barnasjä-larnes verkliga behof, dels af likgiltighet för sådana fordringar, hvilkas tillfredsställande möjligen först *utom skolan*, i lifvet, skaffade densamma ett erkännande, hvarmed den i stället önskade pryda sig vid en uppvisning *i skolan*.

I.

Låt oss hålla oss till folkets skola. Huru har denna löst sin magtpåliggande uppgift att förbereda den talrika lärjungeskara, som hänvisats dit, för lifvet? Hvad har den uträttat för spridandet af kunskaper, odlandet af själsförmögenheterna och för det sedliga tillståndet bland vårt folk? Alla dessa frågor äro så vidsträckta, att deras detaljerade besvarande ej här låter sig göra.

Den, som tagit kännedom om folkskolekurserna, har deraf fått en föreställning, om *hvad* folkskolan efter måttet af sin förmåga *velat* bibringa sina alumner. Kanske har vid uppmärksammandet häraf den med folkskolans resurser bekante till och med gjort den anmärkningen, att dessa kurser i vissa ämnen tilltagits väl dryga. Folkskolan mottager nemligen sina lärjungar till regeln fullkomligt oundervisade. De första stegen äro också icke de lättaste.

För *utvecklandet af barnens själskrafter* har våra dagars folkskola gjort aktingsvärda ansatser. Om förkastligheten af att läsa och icke förstå har man allt mer och

mer blifvit medveten. Sträfvandena i riktningen af förståndsmässig läsning ha till och med ledt till rent af löjligen ytterligheter, i ty att det allra lättfattligaste blifvit föremål för omständliga förklaringar, hvarigenom framåtskridandet i viss mån hämmats. Röster saknas därför icke, som för närvarande kraftigt låta oss veta, att äfven här lagom är bäst, och att pedanteriet icke är någon förtjenst.

Att *läslusten*, som väl icke blott alstrar, utan äfven förutsätter förmågan att förstå det lästa, varit och är i starkt tilltagande, visar allra bäst den flod af böcker och tidningar, som nu strömmar ut öfver landet och som vinner allt större uppmuntran. Utan att vara allt för anspråksfull kan väl folkskolan räkna sig till förtjenst att ha skaffat en god del af denna läsekrets genom att ha gjort sina lärjungar läskunniga. Angående urvalet af lektyr kunde nog mycket vara att anmärka. Men är det icke för mycket begärtdt, att en folkskole-elev, kanske till på köpet klenutrustad, skall med blott den bildning, han erhållit i folkskolan, lätt och säkert förmå skilja det literära ogräset från det literära hvetet, förvillande likt hvartannat som det ofta synes. Hvad folkskolan härvidlag har att bemöda sig om är att gifva sina lärjungar en ren och sund smak på samma gång som ett upplyst omdöme. Så mycket kan väl också här sägas, att de författare eller författarinnor, som rikta vår litteratur med dåliga alster, i allmänhet icke i folkskolan fått denna smak för det dåliga.

Rörande folkskolans *sedligt bildande* förmåga, uppnåendet af sjelfva skolans hjertesyfte, är det svårt att yttra sig. Härvid får ej lemnas ur räkningen, att den varande eller förutvarande folkskolelärjungen^s sedliga halt är en produkt af en sådan mångfald förhållanden i dels hans grundkarakter, dels vilkoren, under hvilka hans uppfostran i hemmet egt rum m. m., att först med kännedom om alla dessa faktorerers betydelse en någorlunda exakt beräkning kan göras af skolans anpart i skulden eller förtjensten. Att en lärare, som sjelf är en upphöjd karakter samt eger hemmens och barnens förtroende, genom exempel och lära inverkar förädlade på lärjungen är en sanning, lika styrkt af erfarenheten som den, att en moraliskt förderfvad eller slapp lärare öfvar ett skadligt inflytande. Och här möter oss följaktligen frågan om läreståndets religiösa och sedliga beskaffenhet. Ett underverk, ehuru lyck-

ligt, skulle vara, om bland alla dessa tusental lärare och lärarinnor hvar och en vore ett ideal i kristlig dygd. Intet stånd fins, dess värre, som är alldeles fläckfritt, då ju människor, hur stränga och skarpsynta de än må vara, icke kunna, som nödigt vore, se till hjertat, då det gäller att välja innehafvare till den eller den viktiga posten. Men i stort sedt torde det kunna sägas, att Sveriges folkskollärare- och lärarinnekår i vandeln oförvitlighet utihärdar jemförelse med andra kårer. Vare det dock långt ifrån mig att ej ställa högre fordran på en uppfostrare än på en hvilken som helst annan.

Hvad sjelfva *undervisningen* beträffar, bör denna vara *uppfostrende*, gifva den lyftning, som namnet uppfostran antyder. Gäller detta om undervisningsämnen i gemen, så gäller den först och förnämligast kristendomsundervisningen. Att i detta så viktiga ämne undervisningen mångenstädes anlagts ensidigt på *kunskap* med förgätande af kristendomens anda och lif, är ett så känt och erkänt missförhållande, att förnekandet här af ej gerna kan vara möjligt. Men denna missuppfattning af samma undervisnings syftemål gör sig dess bättre ej allestädes gällande. Många äro de lärare, som begagna hvarje tillbuds stående medel att ingjuta lif i undervisningen i detta ämne. Och frukterna här af uteblifva ej alltid.

Men än en gång: det är ingen lätt sak att noggrannt utröna, huru mycket eller litet folkskolan lyckats uträtta för det religiösa och sedliga tillståndet bland vårt folk. En fråga, som här torde vara på sin plats, är: på hvilken moralisk ståndpunkt skulle svenska folket stått, om folkskolan saknats under för öfrigt enahanda förhållanden som nu? Säkert icke högre.

II.

Den kända författarinnan fru Vigström har för ej längesedan i Göteborgs Handelstidning framlagt en genomgående mörk teckning af folkskoleförhållandena i Sverige. Denna uppsats är antagligen icke känd för alla denna tidskrifts läsare. Detta i förening med farhågan att ej erhålla utrymme för ett utförligare bemötande af fru V:s framställning har gjort, att jag så i allmänhet berört folkskolans verksamhet, helst som jag vet, att den läsare, som i första hand tagit kännedom om saken, icke förändrat sin mening genom de

påtagliga öfverdrifter, på hvilka uppsatsen i fråga är så rik, eller genom det temligen oegentliga förhållande, i hvilket premisser och konklusioner stå till hvarandra i den för öfrigt allvarligt hållna och som jag är viss om välmenta framställningen. Att den innehåller många behjertansvärda sanningar, är obestriddligt; men just därför kunna för den med saken obekante de äfvenledes många öfverdrifterna så lätt te sig lika trovärdiga som de sanningar, de ha i sällskap. Frågan är icke så oviktig, att icke en sann uppfattning af densamma behöfves; den är icke heller så ömtålig, att den icke kan skärskådas från mer än en sida.

Den långa uppsatsens korta mening synes mig kunna uttryckas i satsen: folkskolan är onyttig, hvilket skulle bevisas. Seminarier, lärare, undervisningssätt — allt är odugligt. Hela folkskoleväsendet är en död mekanik, ej egnad att lära barnen hvarken tänka eller tala. Jag skulle mot min vilja ha misstagit mig, om icke detta är hufvudpunkterna i fru V:s »verklighetsteckning».

Då jag upptagit denna oduglighetsförklaring för att dervid i sanningens intresse göra några anspråkslösa erinringar, ber jag få upplysa, att äfven jag haft förmånen umgås med vårt folk och på ganska nära håll äfven taga kännedom om vår folkbildning. Född och fostrad bland just den landtbefolkning, som lär ha utgjort föremål för fru V:s iakttagelser, lärare bland samma befolkning, nu lärare i stad, har jag haft icke blott skyldighet utan äfven intresse, som manat mig att på skilda ställen taga kännedom om folkundervisningens tillstånd och i viss mån äfven om dess gagn. Att det senare i mera nedslående grad, än man väntat, uteblifver, är för hvarje lärare ett af de mest sårande törnena på hans bana. Men all sådd göres ju på en förhoppning. Och ett universalmedel mot allt ondt kan aldrig skolan blifva, hon må stå än så högt. Detta fordrar man emellertid, strängare i samma mån man anser den samma vara en ren nådegåfva åt en folkklass, som inga berättigade anspråk haft derpå.

Då man granskar en skolas, här folkskolans arbete, kräfves emellertid icke blott den hänsynfulla välviljan, utan äfven en fullständig sakkännedom. Att sätta sig ned och skriva sin förkastelsesdom öfver en anstalt, om hvares arbetssätt man blott ofullständigt tagit notis, är ett handlingssätt, visserligen modigt, men dock ej egnadt att ingifva ode-

ladt förtroende. En allmän sats är ju: af frukten känner man trädet. Må vara. Det fins dock en och annan mildrande omständighet, då folkskolan dömes till syndabock för fel och brister hos vårt folk. Den rättvis granskaren väger inflytandet äfven häraf. Med anslutning till föregående tager jag mig friheten framhålla några af dessa medverkande omständigheter.

Det är själfklart, att om en skola skall kunna meddela någon bildning, måste den *bevistas*, och att den, som ej ordentligt begagnat undervisningen i en folkskola, ej kan skriva sin okunnighet på folkskolans konto. Skolgången på landet har mångenstädes varit så försummad, att man ännu för tio år sedan utan svårighet kunde påträffa fjorton-femtonåringar, som ej ens gjort bekantskap med den del af »skolemekaniken», som skolkänken utgör. Efter ett eller två års konfirmationsundervisning ha de ändå »sluppit fram», som de kallat att ha blifvit konfirmerade, och härmed ha de tagit farväl af böckerna. Strängare har skoltvånget ej tillämpats på vissa ställen på landet.

Dessa fall af total bortovaro från skolan synas dock, glädjande att säga, ha blifvit allt färre, en följd af bland annat, att allt flera och flera af barnens målsmän äro före detta folkskolelärjungar, hvilkas egen erfarenhet manar dem att söka bereda sina barn förmånen af en i möjligaste mån ordentlig skolgång.

Att ha varit inskrifven i folkskolan, att då och då ha varit der, är icke heller liktydigt med att ha *genomgått* den samma. Skolgången på landsbygden, synnerligast på vissa trakter, har varit i hög grad ojemn. Att påvisa alla orsakerna härtill medhinner jag icke. Tänk blott på en på flera, långt från hvarandra skilda stationer ambulerande skola. De landsbygdens skolor äro temligen lätt räknade, som haft alla eller ens de flesta sina lärjungar åtta månader om året. Jag erinrar härom, då fru V. särskildt talat om *frukterna* af detta skoltvång och då helt naturligt måste fästa afseende vid den förflutna tiden. De större städernas folkskolor kunna i allmänhet uppvisa ett gynsamare resultat än landsbygdens. Orsaken härtill är till största delen den jemnare skolgången. Skoltvånget är der ordentligt genomfördt, och högst få af dem, som underkastats detsamma, se deri någon olycka, tvärtom. Med utfärdandet af 1842 års folkskolestadga blefvo ej alla

skolpligtiga barn satta i skolan åtta månader af året. Långt derifrån.

Men äfven om barnens skolgång vore ordentlig, skulle det väl vara orättvist mot hemmen att fränkänna dessa sin betydelse i förhållande till skolans verksamhet. Utom det, att barnen tillbringa de första sju åren i hemmet och derifrån medföra åtskilliga varaktiga intryck, dväljas de äfven, sedan deras skolgång vidtagit, den mesta tiden under hemmets tillsyn. Vi låta några små siffror tala. 4 månader af året ha barnen ferier; af en veckas 168 timmar äro barnen i lyckliga fall ungefär 30 i skolan, ungefär 138 i hemmet, på gatan eller annorstädes. Ar icke denna tid tillräcklig för att riva ned rätt mycket, af hvad skolan uppbyggt? Alla hem äro nu icke dåliga, men allt för många äro dåliga uppfostrare, och i hemmens beskaffenhet ha många af skolans felslagna skördar sin förklaring.

På senare tiden ha skollofskollonier uppstått i vårt land. Dessa äro på goda grunder många om att draga barnen från såväl gatlifvet som det vanlottade eller förderfvade hemmet. Fördelen häraf är redan bekräftad af erfarenheten. Sämre lyckas skolan, då det gäller utrota oarter hos barnet, om detta blott några få timmar der skyddas från de onda exemplen och derpå åter utsättes för deras oheliosamma inflytelse.

Ännu finnas i vårt land skolor med 100, ja 150 lärjungar, men med blott *en* lärare. Och derom är jag viss, att många af dem fru V. träffat här och der i bygderna, kunna berätta, att de besökt skolor med bortåt ett hundratal lärjungar, från nybörjaren i abeboken till konfirmanden. Huru en så starkt befolkad skola skall reda sig utan en smula »system», är svårt att förstå. Säkert är, att det här ej duger tillämpa den dialogiska metoden, fru V. tycks förorda, att nemligen låta barnen göra frågor kors och tvärs på läraren, såsom man kan tillåta mera privatim.

Hade jag ej dermed lupit fara att komma in på det rent fackliga området, skulle jag i detta sammanhang gerna velat skingra den missuppfattningen, att till och med ett barnantal af 40 å 50 skulle vara för stort för att med fördel kunna skötas af *en* lärare. Härvidlag skall jag blott hänvisa till erfarenheten, huruvida det icke ådagalats, att de barn, som åtnjutit offentlig undervisning äfven i rätt stora klasser, varit fullt jemförliga i kunskaper med dem, som fått enskild under-

visning. Det förstås af sig sjelft, att lärjungarne icke då få befinna sig på så skilda städer, som jag nyss nämde, om så många skola undervisas tillsammans.

Har hittills på landet intet skoltvång strängare tillämpats i fråga om folkskolans rättighet till att under vissa förhållanden tvinga barnet i skolan, så har i stället ett annat skoltvång gjort sig gällande beträffande folkskolans skyldighet. Folkskolan har nemligen pligten att upptaga alla barn inom en viss ålder utan afseende på begåfning, flit eller uppförande, och någon relegationsrätt har den icke (jag tänker nu icke på de afsöndrings-skolor, som vissa städer ha förmånen ega). Har den sålunda ingen rättighet att göra urval, utan måste mottaga både halfidioten och den vanartige, torde det vara väl mycket begärdt, att alla folkskolans lärjungar skola blifva dugliga och dygdiga. Hur ofta ser man ej, att folkskolans bästa elever öfvergå till andra läroanstalter, medan de sämste stanna kvar och möjligen ökas till sitt antal genom några från andra läroverk förvisade exemplar. Ofta hör man uttrycket: »den eller den är för god att gå i folkskola», men sällan eller aldrig, att någon är för dålig dertill.

Liksom pengar äro ett nödvändigt vilkor för att kunna föra krig i allmänhet, så äro de icke mindre öfverflödiga, då det gäller den ihärdiga kampen mot okunnigheten. Folkskolans andliga fattigdom har en mächtig orsak i den materiella. Tacksamt bör erkännas, att betydliga uppoffringar blifvit gjorda för folkskoleväsendet. Att fordra valuta därför är alldeles i sin ordning. Må man blott akta sig för att fordra för mycket af denna läroanstalt. Jemför man kostnaderna för folkskolan och för allmänna läroverken, har man inga skäl att särskildt belasta den förstnämnda anstalten med omätliga anspråk. Enligt statsrevisorernas beräkning uppgick år 1886 kostnaden för hvarje folkskolelärjunge till 16 kronor och för hvarje lärjunge vid allmänna läroverken till 227,71 kronor. Folkskolan rekryteras också i allmänhet af barn från fattiga hem, som knappast ha råd att undvara en enda tjugufemöring till en griffeltafla eller dylikt.

Tack vare lärarebildningens höjande (från en kurs på några månader har den som bekant blifvit fyraårig, förutsättande åtskilliga förkunskaper och omfattande elevens arbetskraftigaste ålder) samt inspektörernas verksamhet har emellertid den mekaniska läsnin-

gen kraftigt motarbetats. Redan år 1876 kunde inspektörerna i sina officiella berättelser intyga, att de ofta i folkskolorna förmärkt »en vakenhets-, liflighets- och kunskaphunger, som gifver tillkänna, att läraren ganska allvarsamt arbetar för själskrafternas odling». »Kunskapen göres numera till föremål icke endast för minnet utan äfven för eftertanken».

Visserligen är det sant, att läraren är skolans själ — derom kan, trots fru V:s påstående, ingen lärare vara okunnig — men den gamla sentensen: en sund själ i en sund kropp är ju också riktig, och de mera yttre villkoren för skolans verksamhet, hennes anordning m. m., som jag skulle vilja kalla skolans kropp, äro ej så oviktiga, som mången kanske tror. I fru V:s uppsats talas om stora skolhus och rik materiel, men på ett annat ställe i samma uppsats nämnes om skolor, som inhysas i bondstugor. Och talar man om materielen i somliga skolor, begår man lätt det felet att tala om sådant som icke fins (om icke läraren utan vidare skall hänföras under denna rubrik).

Sjelf har jag noga studerat några »omgångsskolor», af hvilka flera ända in i våra dagar förekommit. Hela skolans inventarium bestod af några Berlins läseböcker, illa åtgångna genom den ständiga, nästan dagliga flyttningen af skolan, och en karta, visserligen i godt skick, men ändå olämplig, enär hon hade egenheten, att nästan aldrig passa till den provisoriska skolsalen, som i regeln hade för lågt till taket. Jag skulle också kunna nämna, att af de tre lärare, som förestodo dessa vandrande skolor i ett pastorat, der jag mycket vistades, de två voro ynglingar på 15 år och den ene en snickare med många lefnads- och tjensteår. (Skolrådets ordförande hade just inga sympatier för snickaregesällen, men flera af de inflytelserikaste gubbarne hade ej fått likvid för mjöl, som de afyttrat åt honom). Hvar och en af dessa »skolmän» hade i årlig lön utom kost och logis c:a 60 kronor. Hvardera hade 40 å 50 barn att handleda. Många afgångsbetyg utfärdades af dessa s. k. lärare. Så skedde i det sydliga Skåne — 35 år efter folkskolestadgans tillkomst. Liknande fattigdomsbevis skulle nog kunna företes från andra trakter och af vida yngre datum. Ty »är detta skedt på det färska trädet, hvad skall icke då ha skett på det torra».

I förbigående ha vi antydtt, huru månet hem ointetgör skolans framgång. På vissa

orter är allmogen ytterst konservativ och hatar alla »verldsliga» ämnen med anmärkningen, att »man blifver salig utan dem». För något år tillbaka upplyste tidningarne oss om, att en församling i, jag vill minnas, Bleking, bannlyst folkskolans läsebok och i stället bestämt nya testamentet till innanläsningsbok. En hvar som känner, läseboken i fråga torde veta, att den ingalunda är kristendomsfiendtlig. Men flertalet i den dömande myndigheten hade troligen ej läst den oskyldiga boken.

Och skolrådsledamöterna, på landsbygden, hvilka enligt folkskolestadgan icke blott ha att vaka öfver, att lärarne fullgöra sitt kall, utan ock att tillse, att barnen flitigt begagna undervisningen, huru sköta de sin pligt? Jo, vanligen så, att de besöka ett och annat skolrådssammanträde, men knappast någon skola. Den, som känner hvilka strider presten och inspektören haft för att ställa åtskilliga skolor i ordning för att blott få en lärobok införd, är icke för hastig att beundra den okunniges kunskapsbegär.

Jag har härmed velat fästa uppmärksamheten vid några, visst icke alla sakförhållanden, som enligt min åsigt ej böra lemnas ur räkningen, då man betraktar folkundervisningens frukter. Folkbildningen har stått lägre och har höjts mer och mer i samma mån hindren röjts ur vägen.

Forts.



Sonett.

Du Bellman läst? — Sägs, fann Du honom
skön?

Knappt någon svarar nej på denna fråga!
Det är ju erkändt, — hvilken lär väl våga
Att så bestrida alla lärdes rön? —

Ty se! — Bland laster utaf alla slag,
På krogar och i liderliga nästen,
Der nymfen ockrar fräckt med falt behag,

Der är kantänka humorn hedersgästen,
Som väcker oskuld, der den förr låg död,
Och visar oss sin »sorg så rosenröd». —

Berlin 30 Mars 1888.

Sture Gustave Kjellson.



Två gånger två.

Fri öfversättning ur öfverste T. W. Higginsons bok:

»Common Sense about Women».

Af C. Gohl.

En ung man med ovanligt godt hufvud beskref häromdagen för mig idealet för sin tillkommande hustru. Han talade mera på skämt än på allvar. »Hon måste vara fullkomligt okunnig», sade han, och svärmiskt religiös. Hon får icke *veta* något, men tro allt. Jag skulle icke ha något emot, om hon frågade mig: »Käre du, hur mycket är två gånger två?»

Det tycktes mig, som skulle en sådan önskan ej vara svår att få uppfylld, då ju okunnighet och religiös ofördragsamhet kunna tagas på hyllan hvar som helst. Och hvad räkneexemplet 2×2 beträffar, så ha ju fruntimmer i alla tider brukat ställa denna fråga till någon man bland deras närmaste, och visat sig nöjda med svaret de fått. Såsom min unge vän tänkte sig det, ha de frågat: käre du, hur mycket är 2×2 ? Och den äkte mannen eller fadern eller brodern svarat och sagt: »Kära du, två gånger två är fyra för en karl och tre för ett fruntimmer». Vid hvilken tidpunkt som helst i kvinnans allmänna historia har hon tagit mannens godtycke till rättesnöre för sina rättigheter. Hon har intet fordrat, hon har ödmjukt mottagit hvad helst som bjöds; sjelfva regeln 2×2 erkände hon vara underkastad hans vilja, hvilken i alla tider varit hennes oomkullkasteliga lag.

I gamla Rom kunde ingen kvinna, gift eller ogift, vittna inför rätten. I medeltiden och ända ned till nyaste tiden har hon icke fått ega fastighet. För 15 år sedan kunde hon i Nya England icke ens skaffa sig inträde i en högskola — och ännu i dag nekas

hon rösträtt. Grundsatzerna för republikansk styrelse ha upprepats så ofta och äro så väl kända, att de borde vara lika klara och enkla som påståendet, att 2×2 är 4. Men det är som *Emerson* säger om vissa logiker: »Deras tvåa är icke den riktiga tvåan, och deras fyra icke den vanliga fyran». Sålunda finna vi olika siffror och olika räknesätt för de båda könen, likasom i vissa länder i Orienten man och hustru tala olika dialekter af ett och samma språk.

I romaner börjar hjälten ofta att drömma, liksom min vän, om en ideell hustru, som skall vara ytterligt okunnig och endast ha nått och jemnt tillräckligt hufvud till att vara ytterst bigott. I stället för att sueka, liksom Falstaff, »efter en vacker satunge på två och tjugo eller deromkring», svärmar hjälten för en vacker idiot af motsvarande ålder. Då hjälten lyckas i sina sträfvanden och sitt frieri, så hittar romanförfattaren stundom på att i nåder låta den unga frun hädanfara som David Copperfields Dora, sedan hon på dödsbädden testamenterat sin förkrossade man till ett förståndigt fruntimmer. I verkliga lifvet inträffa dessa lägliga afbrott ej så ofta, och den dåraktige unge mannen får i många Herrans år sörja öfver, att han ej från början valt en Agnes i stället för en Dora.

Den skarpe iakttagaren *Stendhal* säger: »I Paris anses det som höjden af beröm för en giftasvuxen flicka, då det säges om henne: »Hon har det allra älskligaste väsen och är foglig som ett lam». Intet gör starkare intryck på unge dårar, som se sig om efter en hustru.»

I de fleste mäns lif kommer en tid, då de känna kraft till något storverk, en tid, då intet tyckes dem för svårt eller omöjligt. Kvinnornas okunnighet gör, att männen ej använda detta tillfälle. Kärleken ingifver nu för tiden på sin höjd en ung man håg att skaffa sig häst och ridbyxor och för resten anförtro sin lycka i skraddarens händer. Samhället håller på att komma underfund med, att det kan vara bra för ett fruntimmer att känna de fyra räknesätten: 2×2 är 4 på slagtarens räkning, antingen köttet beståts af man eller kvinna. Och på samma sätt som i affärer förhåller det sig i moraliskt afseende. Den dag skall randas, då $2 \times 2 = 4$ blir detsamma för man och kvinna i lagar, seder och offentliga förhållanden. Skulle deremot den öfvertygelsen hos kvinnan fortfarande rota sig, att för henne $2 \times 2 = 3$, så skulle

förr eller senare hela människoslägtets räkenskaper komma på balans.



Literatur.

Sankt Hans fest. Fortällning af *Alexander L. Kielland*.

Gyldendalske boghandels forlag, Köbenhavn.

Hvad forfatteren streifer i »*Garman og Worse*», i »*Sne*» og i »*Fortuna*», det behandler han da grundigt i foreliggende arbejde, der ikke blot er et angreb mod et i almindelighed følt onde, nemlig den bekendte type af theologer — pietisterne — hvis egentlige element er borneret, religiøs fanatisme og magtsyge; men det er også et direkte udfald mod Lars Oftedal, øjensynlig bagstræveren Morten Kruses model.

Det er en tak for sidst, for fratagelsen af digtergagen.

Såre heldigt er det ikke, når digteren griber partimandens våben og bliver personlig — det gør et pinligt indtryk, og river let en flænge i den poetiske dug, men på den anden side: Selvforsvar er selvholdelse, og desuden, skal så uædle, så lidet hæderlige egen-skaber, som falskhed og bigotteri ikke føres i regning?

»*St. Hans fest*» er en fortsættelse af »*Fortuna*», og den egentlige handling tager sin begyndelse, hvor Morten Kruse har mistet alle sin kones penge ved Carsten Løydahls fallit, og nu kun er henvist til et særdeles magert præstekald. »Med et slag var han sat *udenfor* i den foragtede skare, som ingenting havde — hverken hus eller krambod, eller fulde skuffer eller bankbog».

Han føler sig så fortabt; og hadet mod dem *derinde*, mod alle som have noget, øges i ham, det stivner hans præken og kirken står tom. Magre offerdage, ingen indtægt! Og hans glæde havde bestået i at se ud på livet fra den fulde krambod, og det var en glæde så indvändig, at den ikke kunde ses, thi den bestod helst i foragt for dem *derudenfor*. Nu var han der selv!

Herover kommer trodsen op i ham, han vil tage bladet fra munden, han skal sand for dyden sige dem besked, disse fine damer og herrer, der sidde ligegyldige for hans ord.

Men hans eget sprog standser ham; bonde-dialekten ligger ham på tungen, han må derfor tvinge sig till at tale et dannet sprog; dette besværer ham.

Ypperlig skildrer Kielland hvorledes følelsen af intet at eje fylder Morten Kruses lavstammede natur og jager ham hid og did som en fortvivlet rotte, indtil han finder løntrappen, som fører til samfundets højder.

Det er en aften, da han holder bibellæsning; halvt i årgrelse, halvt i lede, afbryder han den sædvanlige præketone og taler i sit eget simple sprog, uden at gå af vejen for ordene, udskældende dem, som vare *indenfor*, trykkende dem ned under synd och jammer og straffens visse komme.

Tilhørerne vækkes, det forstod de, at han havde det samme livssyn som de, at han talte deres sprog, tolkede deres følelser, på samme gang som de følte, at han kendte dem tilbunds, og så frygtede de ham. Den næste dag er kirken fuld.

Han har atter vundet fodfæste! Og fra den dag voxede hans indflydelse. Penge strømme ind fra højre og venstre til bedehuse och milde stiftelser, og båren oppe af de små, det brede lag, øges hans magt efterhånden udover byen.

I den trygge forvisning at have Gud i lommen, skyer han intet middel til att udvide sin magt. Han spinder den sammen af de ubetydeligste tråde — af byens sladder, af hemmelighederne i handel og vandel og i sovekammerne, af små menneskers misundelse o. l.; og med jesuitisk hensynsløshed forfølger og skader han alle, som ikke bøje sig for ham; heri understøttes han af sine »fortrolige» tilhængere, *kaninerne*, hvilke lydlost underminerer næstens stilling; og overalt hvor der bliver en god stol eller taburet ledig, hopper der en kanin op. Derfor fulgte hykleriet snart i bagstråverens følge; lig en stor øgle, krøb det udover landet, sugende folkets marv og blod.

Bisp og præster forsøgte at standse Kruses magt, men også de faldt i kampen, og Morten Kruse står brutal og stærk som en liden pave. Men dette er ikke nok; for hans årgerrighed er ingen magtstilling stor nok.

I byen, hvor der efter de store falliter i lang tid havde været bare græmmelse, lægge nogle yngre mænd en aften planen til en folkefest, en rigtig billig folkefest, som skal fjerne den trykkede stemning. Og den vinder tilslutning fra høje og lave; udsigten til

en lille uskyldig fornøjelse lader efterhånden de mugne og forgræmmede ansigter forsvinde, og der ligesom breder sig et stort lyst smil over byen.

Med elskværdigt lune har forfatteren skildret forberedelserne til festen. Visitter, gören indkøb, godlidenhed og jalousi; de småborgerlige interesser og naive glæder.

Men så kommer der et omslag. Gennem sine spioner er præsten, som tilfældig var på embedsrejse, bleven underrettet om, hvad som er i gåring; og pludselig er han hjemme.

Man har gjort regning uden vært. Af en misforståelse er man i den gode tro at Morten Kruse er stemt for festen, og man tænker endogså på at sende Constance Blomberg, klubværtindens datter, op til den mægtige mand, for at bede ham om borde og stole til låns. Thi som Thomas Randulf mener, kan presten nok lide et kønt ansigt, men Randulf er selv på veje til at forelske sig i Constance og hun i ham.

Og da hun går op til presten for at fremføre sit ærinde, er hun halv sikker på ved sin skønhed at vinde ham.

Hun fremstammer dette, men bliver af brudt af præsten med et: jeg kender Dig, det er Dig, som er Thomas Randulfs elskerinde. Pigen er ikke dette, men præstens råhed skræmmer hende, og da han nu tager fat og præker hende igennem med djævelens synd og Frelserens nåde, ligger hun sluttelig for hans fødder, tilintetgjort, vakt og omvendt.

Der tåles intet oprørsforsøg. Kaninerne begynder deres skjulte virksomhed på alle kanter af byen, og i løbet af et par dage har Morten Kruse uden hastværk, uden synlig indgriben, rolig men kraftigt tilintetgjort festen, og alt det til denne indsamlede køres ud til ham, til den fest han holder i sit bedehus.

Og over byen hviler atter den gamle stemning: Gråt i gråt.

Fra Tyskland og Belgien af L. Dilling. Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania.

Efter en overenskommelse mellem forfatteren og forlæggeren bleve disse få fortællinger udgivne under Dillings sygdom.

Og med dem afsluttedes hans literaire virksomhed, thi kort efter bortrev døden ham.

Dillings forfatterskab var ikke af nogen lysende art. Han hørte mere til de stille existenser, men med sit åbne blik for det komiske og medfølelse for de fortrykte, nar han skrevet mange følsomme og fine ting, i

hvilke spores ønsker og fingerpeg til sociale reformer. Med sin lette, behagelige stil har Dilling vundet mange læsere, hvilke sikkert skulle læse den agtede forfatters *sidste* arbejde.

Opmærksomheden henledes på en ny subskription på »Raskolnikow» i »Arne Vendts» oversættelse. Værket udkommer i 10 hæfter à 70 öre, hos Br. Salmonsens, Köbenhavn.

I hvarje boklåda emottages prenumeration å planscherket »Svenska konungar och deras tidevarf». En samling porträtt efter samtida målningar och gravyrer, valda och beskrifna af C. Eichorn.

Priset på detta vackra och kanske för många intressanta arbete är 2,50 pr häfte. Det kommer att omfatta omkring 100 porträtt = 5 i hvarje häfte.

A. B—m.



Utdrag ur den katolske prestens Felicité Robert de la Mennais arbete: En troendes ord.

»Låten ej bedraga eder genom tomma ord. Många skola söka öfvertyga eder att I verkligen ären fria, emedan de på ett pappersblad skrifvit ordet *frihet* och låtit anslå det i alla gathörn.

Friheten är ej en kungörelse, som man läser i gränderna. Den är en lefvande makt, som man känner uti och omkring sig, den husliga eldstadens skyddande genius, samhällsrätternas borgen och den första af dessa.

Förtryckaren, som skyddar sig med hennes namn, är den argaste af förtryckare. Han förenar lögnen med tyranniet och vanhelgar det med orättvisan, ty frihetens namn är heligt.

Akten eder för dem, som ropa: Frihet, frihet, och som med sina handlingar undergräfvat henne.»

Det gifves dumma djur, som man inspärar i stall och fordrar för arbete, och som man, när de blifva gamla, göder för att äta deras kött.

Det gifves andra, som lefva fritt på fältet, och som man ej kan tämja, som ej låta sig lockas af falska smekningar eller tvinga sig genom hotelser och dålig behandling.

De modiga människorna likna dessa senare; de feqa likna de förra.

Det gifves menniskor, som blott älska sig sjelfva, och dessa äro hatfulla; ty att blott älska sig sjelf är att hata andra.

Det gifves stolta menniskor, som ej kunna tåla någon jemte sig, som alltid vilja herrska och befalla.

Det gifves giriga menniskor, som alltid törsta efter penningar, ära och njutningar, och som ej kunna mättas.

Det gifves rofgiriga menniskor, som efterspana den svage för att genom våld och list plundra honom, och som nattetid smyga omkring enkors och faderlösas boning.

Det gifves mördare, som blott tänka på våld, och som säga: I ären våra bröder, och döda dem, som de nämna sina bröder, vid minsta aning, att de kunna hindra deras planer; och de skrifva lagar med deras blod.

Det gifves feqa menniskor, som darra för den elake och kyssa hans hand, ty de hoppas derigenom undgå hans förtryck, och, när de se en oskyldig angifvas på en offentlig plats, fly de skyndsamt in uti sina hus och tillsluta sina dörrar.

Alla dessa menniskor hafva stört friden, säkerheten och friheten på jorden.

Hvilka församla sig kring verdensmäktige? Hvem närmar sig dem? Det är ej den fattige, honom jagar man bort: hans anblick skulle såra deras ögon. Man aflägsnar honom med omsorg från deras granskning och från deras palatser; man låter honom ej vandra i deras trädgårdar, som stå öppna för alla, blott icke för honom, emedan hans af arbete medtagna kropp är höljid i trasor.

Hvilka församla sig då kring denna verdens mäktige? De rika och smickrare, som vilja blifva rika, lösaktiga kvinnor, skändliga vertyg för deras hemliga lustar, rolighetsmakare, narrar, som tysta deras samveten, och falska profeter, som bedraga dem.

Hvilka vidare? Vålsverkare och illistiga, förtryckets handtlangare, hårda skatteindrivare och alla de, som säga: utlemnen folket åt oss, och vi skola låta dess penningar flyta i eder kista och dess kraft i edra ådror.

Der en död kropp ligger, der församla sig örnarne. De små fåglarne bygga sina nästen i gräset och roffäglaerne i höga träd.



När och Fjärran.

Bidrag till nattvardsstatistik för Stockholm.

I April månad 1886 vände sig en medlem af Föreningen för religionsfrihet till pastor primarius F. Fehr och anhöll med stöd af tryckfrihetsförordningen att få vota, huru många af storkyrkoförsamlingens konfirmerade personer, som under senast förlutna året begått nattvarden. Den ifrågavarande medlemmen sade sig mycket väl vota, att den begärda uppgiften icke vore egnad att ställa tillståndet inom statskyrkan uti någon fördelaktig dager, men han trodde, att alla — statskyrkans vänner lika väl som hennes motståndare — skulle vara intresserade af, att saken blefve känd, sådan den verkligen var. Pastor primarius, tveksam rörande skyldigheten att lemna den äskade uppgiften, begärde uppskö för att under tiden inhemta sina embetsbröders mening. Efter några dagar och sedan han dessutom rådfört sig med »en af Sveriges ledande statsmän» — man har gissat på statsrådet Hammarskiöld — blef emellertid hans svar nekande. Han ansåg sig icke skyldig att lemna den begärda upplysningen, emedan »anteckningarne rörande nattvardsbegäendet voro af fullkomligt enskild natur och endast gjordes för presterskapets egen räkning.»¹ Såsom en egendomlighet förtjänar ihågkommas, att pastor primarius vägrade gifva sitt svar skriftligt. Han stödde sig äfven häutinnan på auktoriteten af den äberopade statsmannen, hvilken yttrat: »för all del ge ingenting skriftligt, ty det behöfs icke.»²

Man gick nu i författning med att på annan väg nå det äsyftade målet genom att söndag efter söndag i hufvudstadens kyrkor³ räkna nattvardsgästerna, och åtog sig flere af Föreningens medlem-

¹ Denna åsigt om nattvardslängdernas »enskilda natur» måste emellertid hafva varit temligen ny. Ty år 1884, då pastor primarius i likhet med rikets öfriga presterskap till riksarkivet inlämnade förteckning på de böcker, som tillhörde kyrkans arkiv, hade han bland dem äfven upptagit nattvardslängderna.

Genom ett kungligt utslag af 9 Juli 1869 äro dessutom klockarne ålagde att biträda presterskapet med antecknande af de personer, som angifva sig till skriftermål och nattvardsgång. Men icke kunna väl klockarne hafva skyldighet att vara presterskapet behjelplice vid förandet af sådana anteckningar, som äro »af fullkomligt enskild natur»!

² Ofvanstående redogörelse är meddelad efter en af den här ofvan äberopade föreningsmedlemmen lämnad rapport.

³ Nattvardsbegäendet inom de separatiska kyrkorna har härvid lämnats alldeles utom räkningen, då det endast giltigt att ådagalägga tillståndet inom sjelfva statskyrkan.

mar beredvilligt detta ganska tidsödande arbete. Det är de sålunda insamlade primäruppgifterna, som Föreningen nu går att offentliggöra.

(Här följer en detaljerad uppräknin från olika församlingar, hvilken, i följd af bristande plats, måste uteslutas.)

----- Beroenede på plägseden att anse skärtorsdag, långfredag och de båda påskdagarne såsom särskildt egnade för nattvarens firande äro siffrorna för dessa dagar mer än vanligt höga. Bortser man altså från dem, erhåller man för de öfriga nattvardsgångarne följande siffror såsom angifvande medeltalet af nattvardsgäster för hvarje nattvardsgång inom följande 8 församlingar (de öfriga äro för obetydliga för att nämnvärdt inverka på resultatet i det stora hela), nämligen inom *Adolf Fredriks* 29, *Jakobs* och *Johannis* 26, *Katarina* 34, *Klara* 32, *Kungsholms* 13, *Ladugårdslands* 37, *Maria* 41 och *Nikolai* 14. Utom nattvardsgångarne vid påsk kan man uppskatta de tillernade⁴ nattvardsgångarne till: i Ad. Fr. 40, i Jak. och Joh. 36, i Kat. 34, i Kl. 48, i Kungsh. 25, i Ladug. 40 (?), i Mar. 25 och i Nik. 25. Multiplicerade med nyss anförda siffror, lämna dessa nattvardsgångar altså följande antal nattvardsgäster, nämligen för Ad. Fr. 1160, för Jak. och Joh. 936, för Kat. 1156, för Kl. 1536, för Kungsh. 325, för Ladug. 1480, för Mar. 1025 och för Nik. 350. Läggas härtill nattvardsgästerna under påskdagarne, resp. 224, 209, 172, 241, 52, 399, 138, 137, blir hela antalet under året i Ad. Fr. 1384, i Jak. och Joh. 1145, i Kat. 1328, i Kl. 1777, i Kungsh. 377, i Ladug. 1879, i Mar. 1263 och i Nik. 487 (summa 9,640).

I de resp. församlingarne utgjorde folkmängden den ³¹/₁₂ 1886: 31,609, 24,629, 34,738, 17,702, 20,006, 37,328, 29,397 och 11,552 personer. Af dessa hafva 77 % ansetts konfirmerade, d. v. s. resp.: 24,339 18,964, 26,748, 13,631, 15,405, 28,743, 22,636 och 8,895 (summa 159,361). Nattvardsgästerna under ett år skulle altså enligt denna beräkning utgöra inom Adolf Fredriks församling 5,69 % af de konfirmerade, inom Jakobs och Johannis församlingar 6,04 %, inom Katarina 4,96 %, inom Klara 13,04 %, inom Kungsholms 2,45 %, inom Ladugårdslands 6,54 %, inom Maria 5,58 % och inom Nikolai församling 5,47 %, eller för alla församlingarne tillsammans 6,04 %, d. v. s. ej fullt hvar 16 person. Dessa siffror kunna emellertid anses icke obetydligt för höga, beroende derpå, att mängden nattvardsgäst går till nattvarden 2 eller flere gånger om året. Ja, det finnes t. o. m. personer, som fira nattvarden hvar fjortonde dag. Finge man nu antaga, att hvarje nattvardsgäst öfver hufvud taget ginge till nattvarden 2 gånger om året, skulle man endast komma till hälften så höga siffror, som de ofvan anförda. Då denna förutsättning emellertid sannolikt icke är riktig, torde ett sådant resultat få anses för lågt. Man kan derfor påstå, att inom de nämnda församlingarne mer än hvar trettionde andre men icke hvar sextonde person under året begått nattvarden.

I afseende på förhållandet mellan de båda könen har det visat sig, att af 6051 personer endast 1268

⁴ Härvid bör dock anmärkas, att flera nattvardsgångar måste inställas af brist på tillräckligt antal deltagare, såsom nogsamt framgår af de ofvan meddelade uppgifterna.

tillhört mankötet. Det är sålunda endast ungefär hvar fjerde person, som tillhör det senare könet.

De ofvan meddelade siffrorna, så låga de än äro, skulle dock vara ännu lägre, om icke nattvardsbegäendet ännu på vissa håll betraktades såsom något, som man icke kan utan obehag komma ifrån. Det är nämligen icke så sällan, som personer af de tjuandte klasserna gå till nattvarden strax före flyttningen eller strax före sitt giftermål, emedan de anse sådant så godt som nödvändigt. Vanan att gå familjevis drifver ock mången till nattvardsbordet, som eljest icke skulle komma dit. De, som insamlat ofvanstående siffror, ha mer än en gång kunnat iakttaga, att familjefäder med kända, allt annat än kyrkliga, åsichter deltagit i nattvardsfirandet, antagligen endast för hustruens eller ofrigo familjemedlemmars skull. Ett sådant skrymteri borde det dock ligga presterna sjelfva om hjertat att förekomma, och de kunde utan tvifvel göra det lätt nog, om de ville inskräpa, att nattvardsbegäendet är en individens, icke familjens angelägenhet, och att derföre hvar och en bör gå till nattvarden, då han dertill finner sig manad, utan hänsyn till familjens ofrigo medlemmar. Men må hända synes det viktigare för kyrkan att hafva så många nattvardsgäster som möjligt än att endast hafva troende!

Atminstone i afseende på nattvardsbarne kan man icke undertrycka en sådan misstanke. Att de icke gå till nattvarden af egen drift, framgår tillräckligt tydligt af det förhållandet, att de flesta bland dem redan året efter sin första nattvardsgång blifva alldeles borta från nattvardsbordet. Det är derföre bokstalligen sant, hvad lektor Waldenström yttrade vid 1886 års riksdag, att nämligen »stora skaror utan att känna något inre andligt behof af nådemålet endast af slentrianens makt låta sig fösas fram till nattvardsbordet.» Nattvardsfirandet blir derföre mången blifvande medborgares första »stora skrymteri, som förslöar hans finkänslighet och för framtiden bryter udden af hans motståndskraft mot lockelser till andra falska och skrymtaktiga handlingar. Har han en gång i en stor och viktig sak inför »honom, som ransakar hjertan och njurar», dagtingat med sin öfvertygelse och låtit det goda samvetet kapitulera, hvarför skall han väl sedan i mindre viktiga ting taga det så noga inför dem, som icke förmå genomskåda sina medmenniskor! Öfverväger man verkan af en sådan stor demoraliserande handling, kan man icke undergå att fråga sig, om icke möjligen mången brottsling, tagande första steget på falskhetens väg, då han första gången träder fram till nattvardsbordet, kan från den stunden räkna början af sin brottsliga bana.

Vid den tidiga åldern af 14—16 år, kan man naturligtvis icke vänta någon förmåga af verklig sjelfbestämning, och det talet, att de unga konfirmanderna vid sin första nattvardsgång skola »bekänna sin tro och allägga sina löften», är derföre icke något annat än ett tomt gyckel. Men om presten ville, såsom det ju är hans pligt, på fullt allvar framhålla för de icke troende nattvardsbarne — och de äro i våra dagar icke få — att de gjorde bäst, om de icke gingo fram till nattvardsbordet, skulle han rädda många från ett skuldbelastad medvetande och förekomma, att de för all framtid nödgas blygas inför sig sjelfva. För närvarande varnas barnen visserligen att »gå övrigt.» Men om någon ager dessa ord allvarligt och afhåller sig från natt-

vardsbegäendet, se de flesta prester detta med allt annat än blida ögon.

Det må härvid erinras om den tilldragelse, som för några år sedan timade i Karlstads stift och hvarom tidningarne då visste att berätta. En prest hade emot vanan varnat sina nattvardsbarn från ett övrigt nattvardsbegäende med den påföljd, att ett stort antal af dem blefvo borta. Långt ifrån att härför röna något erkännande ådrog han sig i stället en tillrättavising af sin förman, biskop Rundgren.

Det ser derföre ut, som om andra än presterna borde träda emellan för att rädda de unga. Och det är också derföre, som Föreningen för religionsfrihet, hvilken satt såsom sin uppgift att motarbeta hvarje religionstvang, vare sig detta härrör af lagar och författningar eller af vana och socialt tryck, för någon tid sedan utsände ett upprop till de icke troende nattvardsbarne, erinrande dem om vilkoren för bibehållande af en rätt samvetsfrid.

Bortsett från detta sorgliga kapitel rörande nattvardsbarne är emellertid befolkningen, och i första rummet den manliga delen af den samma, så i stad som på land, såinom som utom Sverige⁵ stadd i glädjande och fortskridande frigörelse från resterna af det barbariska nattvardstvang, som för ännu helt få år sedan kommanderade soldater till nattvarden på samma sätt som till annan tjänstgöring och satte nattvardsbegäendet såsom ett vilkor för åtnjutandet af allmänna medborgerliga rättigheter. De i det föregående meddelade siffrorna visa, huru långt denna frigörelse redan fortskridit och, såsom en och annan af kyrkans tjenare med bekymmer vet att omtala, hafva nattvardsgästernas antal, allt ifrån nattvardstvangets upphörande, varit stadt i en ständigt minskning, utan att man ännu på länge kan vänta, att denna minskning skall nå sin gräns.

Hvad Stockholm angår, framträder emellertid redan nu den frågan: kan det vara skäl, att staten underhåller en statskyrka, som till den grad förlorat flertalets förtroende, att icke 6 på 100 begagna sig af en bland hennes viktigaste förmåner? Och om landsbygden endast mera långsamt uti det ifrågasvarande hänseendet följer hufvudstaden i spåren, måtte den senare nödvändigt skall vänta på den förra, eller måtte icke suare hvarje församling borde tillerkännas rätt, att då den finner tiden dertill vara inne, besluta om sitt utträde ur statskyrkan? Genom ett sådant partielt och successivt afskaffande af statskyrkan kunde ingens rätt anses kränkt.

Stockholm i sept. 1887.

Å Föreningens för religionsfrihet vägnar:

Styrelsen.

Ur Sanningssökaren, 1888, häft. 2.

Sedlighetsadress i Danmark om upphäfvande af den lagskyddade prostitutionen eller, om detta för närvarande är omöjligt, skärpande i det bestående reglementet, har undertecknats af omkring 150,000 män eller ungefär hvar fjerde man öfver 18 år i landet, 7% af hela befolkningen. Bland undertecknarne äro 900 präster, 3,400 lärare, 39,000 torpare och arbetare, 31,000 bönder, 32,000 handt-

⁵ En medlem af föreningens för religionsfrihet styrelse erhöi sistl. sommar den upplysningen i Ringsaker i Norge, att kommunikanterna i denna församling, som 1878 utgjorde 2827, 1886 nedgått till 1547.

värkare, 6,000 handlande, 3,600 ämbetsmän, 700 militärer, 500 godsegare.

Svenska barnmorskekårens sak har dr. E. W. Wretling med stor värme tagit sig af. Han har under pågående riksdag väckt motion om statsbidrag. Motionen är ännu under handläggning i statsutskottet i sammanhang med anslagen på åttonde hufvudtiteln.

I första kammaren har bruksegaren *W. Falk* föreslagit skrivelse till K. Mt om inrättande af en pensionskassa för barnmorskekåren. Kammaren gaf härtill sitt bifall på tillstyrkan af ett sitt tillfälliga utskott och har sändt frågan till medkammaren för att der behandlas. Här har förslaget vunnit vederbörande utskotts understöd.

Första ansatserna till kårens förbättring hafva gjorts af barnmorskorna sjelfva på deras möte i Stockholm 1886, hvilket tydligt vitnar om gagnet af yrkessammanslutning. Detta mötes förhandlingar förefinnas i tryck och förete en allvarlig sträfvan att öka kårens skicklighet, att förbättra dess moral, anseende och lefnadsvilkor.

Man önskade en pensionskassa med hjelp af statsanslag, fann svenska barnmorskans utbildning för sitt kall ofullfredsställande, enär de nu knappast lära mera än för 30 år sedan, och nästan mindre än för 50 år sedan, fälde skarpa ord om läkarne, hvilka ansågos vilja intränga på barnmorskornas område, hyste misstanke, att häri låge orsaken till den dåliga undervisningen, ansågo läroanstalternas kunskapsfordringar för låga, (eleven skall kunna läsa, skriva och känna de fyra räknesätten) klagade öfver, att nästan intet afseende fästes vid de inträdessökandes sedliga halt, ville förbjuda hvarje kvinna, som begått ett sedligt felsteg, tillträde till läroanstalterna, ville, att en kvinlig pröfningsnämnd skulle utse eleverna, klagade öfver det stora beroendet till läkarne, och vädjade slutligen till landets bildade kvinnor, att de måtte taga sig an kårens sak.

Mötets verkningar: Mötesfrågorna ha behandlats i tidskrifter och tidningar, en faktidskrift har börjat utgifvas, motioner hafva väckts vid fjor- och innevarande års riksdagar.

Föreningen för främjande af sedlighet i Kristiania har för någon tid sedan haft sammanträde, hvarvid förslag väcktes om upprättandet af en daglig tidning, som skulle arbeta i föreningens syfte, emedan den hittills varande pressen ställt sig så ljum till sedlighetssaken, i synnerhet med hänsyn till frågan om prostitutionen.

(Sedlighets-Vännen).

I Berlin har bildats en förening af män, hvars uppgift är att bekämpa den allmänna osedligheten i hufvudstaden och att grundligt undersöka vidden af detta samhallets kraftsår, äfvensom de lagliga åtgärder, hvilka härmed stå i sammanhang. Bildandet af denna förening beslöts på ett möte, som bevisades af öfver 2,000 män.

(Sedlighets-Vännen).

Ut i Indien pågår för närvarande en stark rörelse för federationens sak. Biskopen i Bombay har tillika med ett antal andra inflytelserika personer inlemnad en petition till guvernören om upphäfvandet af »the Indien Contagious Discuse Acts.

Samtidigt har en kvinnoförening derstädes, som äfvenledes omfattar den bildade och inflytelserika klassen, främst på sitt program upptagit frågan om reglementeringens afskaffande.

(Sedlighets-Vännen).

Vid ett Kvinliga Framstegsföreningens i Köpenhamn möte höll filosofiekandidaten *H. V. Lund* ett föredrag om: »Hvad har framkallat socialismen».



Till redaktionen insänd literatur, tidningar och tidskrifter.

Kvinden og Samfundet N:r 4 — **Nylende** N:r 6. — **The Woman's Journal** N:r 9—10. — **Ny Jord**. Marts: II häfte. — **Vor Tid** N:r 6—7. — **Svensk Läraretidning** N:r 14 & 15. — **Idun** N:r 12—13—14. — **Småskolevännen** N:r 7. — **Tidning för trädgårdsodlare** N:r 4.

Böcker:

»Faderen» af August Strindberg i dansk översättning ved Peter Nansen. Brödr. Salmonsens forlag, Köbenhavn.

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, *postarvode inberäknadt*. Lösnummer: 20 öre. Annonnspris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar mot svarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, 2:dra Långgatan 40, III, alla hvardagar kl 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till *fru Alma Breinholm-Åkermark*.

Redaktionen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Joh. O-r: En blick på svenska folkskolan med anledning af fru Eva Vigströms artikel i Göteborgs Handelstidning. — *Sture Gustave Kjellson:* Sonett. — *C. Gohl:* Två gånger två. (Fri översättning ur öfverste T. W. Higginsons bok: »Common Sense about Women»). — *A. B.:* Literatur. — Utdrag ur den katolske prestens Felicité Robert de la Mennais arbete: En troendes ord. — När och Fjärran.

Distribueras af WETTERGREN & KERBER, Göteborg.